

KÂVYAMÂLÂ. 9.

THE
SUBHADRÂHARANA.

OF

MÂDHAVABHATTA.

EDITED BY

PANDIT DURGÂPRASÂD

AND

KÂS'ÎNÂTH PÂNDURANG PARAB.

PRINTED AND PUBLISHED

BY

THE PROPRIETOR

OF

THE "NIRNAYA-SÂGARA" PRESS.

BOMBAY.

1888.

Price 4 Annas.

काव्यमाला. ९.

श्रीमाधवभट्टप्रणीतं

सुभद्राहरणम् ।

जयपुरमहाराजाश्रितेन पण्डितप्रजलालसूनुना पण्डित-
दुर्गाप्रसादेन, मुम्बापुरवासिना परबोपाह्व-
पाण्डुरङ्गात्मजकाशिनाथशर्मणा च
संशोधितम् ।

तच्च

मुम्बय्यां निर्णयसागराख्ययन्त्रालये तदधिपतिना मुद्राक्षरैरङ्कयित्वा
प्राकाश्यं नीतम् ।

१८८८

(अस्य ग्रन्थस्य गुनमुद्रणादिविषये सर्वथा जावजी दादाजी इत्यस्यैवाधिकारः ।)

मूल्यं रूप्यकपादः ।

काव्यमाला ।

माधवभट्टविरचितं

सुभद्राहरणम् ।

शृङ्गारं हैमवत्या प्रथयति धनुषा वीरमास्येन हास्यं
वीभत्सं स्वक्पालैर्भयमहिपतिना भ्रूविजृम्भेण रौद्रम् ।
कारुण्यं लुष्टपत्न्याद्भुतमरुणविधूपर्वुधैर्योऽक्षिभाग्भिः
शान्तं चित्तेन भूयात्स नवरसमयः शंकरः शर्मणे वः ॥ १ ॥

(नान्द्यन्ते)

सूत्रधारः—अलमनेन, यदेते श्रीपर्वते श्रीकण्ठपरिचरणाय दूरा-
पागताः केनापि नाढ्यप्रयोगेणानुरञ्जनीया रसविशेषविदः सभासदः ।

(प्रविश्य ।)

पारिपार्श्वकः—भाव, केनापि भवद्वचःश्रवणेनावधारयामि यन्म-
डलेश्वरभट्टात्मजेन श्रीमाधवेन निर्माय युष्मासु स्वाभाविकसुहृद्भावेन स-
र्पितं श्रीमत्सुभद्राहरणं नाम प्रसिद्धनायकोपेतं श्रीतिशब्दोपरञ्जितं
गीगदितं विस्मृतवन्तो भवन्तः । अविस्मरणं चावश्यकम् । यतः ।

जनताघनतापौघलोपकार्योपकारिकाः ।

माहिता न हिताः कस्य साधवो माधवोक्तयः ॥ २ ॥

सूत्रधारः—(स्मृतिमभिनीय ।) मारिप, स्मृतम् । यत्रेयं तस्यैव कवेर्वि-
योक्तिः—

१. कविरयं कुत्र कदा वभूवेति न निश्चयः, किं त्वेतदादर्शपुस्तकं १६६७
मते विक्रमसंवत्सरे लिखितमस्ति. एतत्कविकृता प्रणयिमाधवचम्पूश्च समुपलभ्यते.
श्रीगदितमुपरूपकभेदः तद्वक्षणं साहित्यदर्पणे पृष्ठपरिच्छेदे—‘प्रख्यातवृत्तभेकाङ्कं
ख्यातोदात्तनायकम् । प्रसिद्धनायिकं गर्भविमर्शाभ्यां विवर्जितम् ॥ भारतीवृत्तिवहुलं
तिशब्देन संयुतम् । मतं श्रीगदितं नाम विद्वद्भिन्नरूपरूपकम् ॥’

ततिरिव फणिवल्ल्याः केवलानां दलानां
 यदपि रुचिनिदानं गुम्फना मे न वाचाम् ।
 तदपि रसगुणानामार्द्रपूगीफलाना-
 मिव मुहुरनुषङ्गाद्रज्जनाय क्षमैव ॥ ३ ॥

तदस्यैवोपरूपकप्रयोगः प्रसज्जनीयोऽस्माभिः । यतः ।

नृत्यकर्मकुशलाः कुशीलवाः काव्यमेतदपि नव्यमीक्षितुम् ।
 नायकश्च पुरुषोत्तमोऽर्जुनः संगता च रसवेदिनां सभा ॥ ४ ॥

पारिपार्श्वकः—तद्यावद्भङ्गभूमिकापरिग्रहं विरचयन्ति भवन्तस्ताव-
 त्कंचित्समयमाश्रित्य केनापि गीयताम् ।

स्थापकः—(स्वगतम् ।) अस्मिन्नर्थे गृहिण्येव प्रवीणेति तामाहूयाज्ञा-
 पयामि । (प्रकाशम् ।) आर्ये, इत एहि ।

(प्रविश्य पटाक्षेपेण ।)

नटी—अज्ज, इअ अह्मि, आणवेद्दु अज्जः । (क)

स्थापकः—आर्ये, विदग्धेयं परिषत्, अतस्तथा वसन्तसमयमधि-
 कृत्य गीयतां यथेयमियतैवानुरञ्जिता स्यात् ।

नटी—जं अज्जो आणवेदि । (इति संस्कृत्यमाश्रित्य गायति ।) (ख)

बहुविधपरिमलपवनो मदकलकलकण्ठनादकर्णसुखः ।

मन्मथमत्तयुवजनः कं न वसन्तो वशं कुरुते ॥ ५ ॥

स्थापकः—(आकर्ष्य ।) आर्ये,

रक्षता भारतीं वृत्तिं यतिभावानुबन्धिना ।

मोहितस्तव गीतेन पार्थेनेवामुना जनः ॥ ६ ॥

(इति निष्क्रान्तौ ।)

प्रयोगातिशयेनामुखम् ।

(क) आर्य, इयमस्मि । आज्ञापयत्वार्यः ।

(ख) यदार्य आज्ञापयति ।

(ततः प्रविशति सुभद्रानुरक्तचित्तवृत्तिर्यतिवेषेणार्जुनः ।)

अर्जुनः—अहो चतुर्थाश्रमः किमपि परमानन्दनिधानम् । येनात्र

नानाकौसुमसौरभिण्युपवने सख्यं सुखैर्मारुतै-

र्भक्ष्ये भोज्यरुचिः सदोपनिषदि प्रीतिः प्रियायां परा ।

सौहित्यं सरसां जलैः सुलभया भूर्जत्वचाच्छादनं

निद्रा निर्मलसैकते किमपरं राज्यं स्वतन्त्रस्थितिः ॥ ७ ॥

अन्यच्च ।

गृहे गृहे गृहस्थानां गृह्यतो ग्रासमग्रहम् ।

अपीडया ततः श्लाघ्या वृत्तिर्माधुकरी मुनेः ॥ ८ ॥

तत्कस्यापि गृहमेधिनो गृहं तावद्विक्षावेलातिपातमनाचरन्त्रजामि ।
(इति परिक्रम्य पुरतोऽवलोक्य ।) अहो, कस्येदं गृहम् ।

(प्रविश्य ।)

दौवारिकः—(अञ्जलिं बद्ध्वा ।) भअवं, सिरिमन्तस्स देवस्स वलभद्द-
स्सेदं घरम् । ता पविसद्दु महाणुहाओ । जदो एत्थ अवारिअद्दुआरो अदि-
हिजणो णाम । (क)

अर्जुनः—(परिक्रम्य । कादम्बरीगन्धमाग्राय । स्वगतम् ।) यदेतत्तस्यैव महा-
नुभावस्य तालध्वजस्य विहरणस्थानम् । (इति परिक्रम्य निर्घृतिं नाटयन् । आ-
काशे ।) किं ब्रूषे । 'महाणुहाअ, मा णिवुत्तिहि । खणं चिद्ध, जाव भट्टिणो
वलभद्दस्स कणिट्टभअणी सुहद्दा पञ्चहिआदिहिसक्कारकारिणी अमसि-
द्धिपदे भिक्खं उअणएदि' इति । तेन हि स्थीयते गोदोहमात्रम् ।
(इत्यभिधाय चिन्तयति ।) अहो विधेरानुकूल्यम् । (ख)

(क) भगवन्, श्रीमतो देवस्य वलभद्रस्येदं गृहम् । तत्प्रविशतु महानु-
भावः । यतोऽत्रावारितद्वारोऽतिथिजनो नाम ।

(ख) महानुभाव, मा निवर्तस्व । क्षणं तिष्ठ, यावद्भर्तुर्वलभद्रस्य कनिष्ठभ-
निगी सुभद्रा प्रात्यहिकातिथिसत्कारकारिणी महासिद्धिपदे भिक्षामुपनयति ।

अम्भोदविरहेऽप्यार्तचातकस्याम्बुवर्षणम् ।

मध्याह्नेऽपि चकोरस्य चन्द्रिकाचमनं चिरात् ॥ ९ ॥

(ततः प्रविशति श्रीमती सुभद्रा सखी च ।)

सुभद्रा—को एत्थ अदिहिविसेसो जो इमाए सकरीअदि । (क)

अर्जुनः—(पुरोऽवलोक्य सहर्षमात्मगतम् ।) अहह, अदृष्टपूर्वः सौन्दर्यतिशयः । तथा हि ।

यदीयं श्रीरिन्दोः कथमिह तदा साह्नि विलसे-

त्प्रभेयं भानोश्चेदमृतरसवर्षं न कलयेत् ।

स्फुरन्ती गेहेऽस्मिन्न च तडिदियं मेघविरहा-

त्ततो मन्ये दृष्टेर्मम सुकृतवल्लीफलमियम् ॥ १० ॥

किं च ।

धन्यश्चतुर्थाश्रमवेष एष च्छलाद्यदङ्गीकरणेन वाढम् ।

पूज्यत्वमीदृग्विधराजपुत्र्या गतोऽस्म्यहं दीर्घविलोचनायाः ॥११॥

(प्रकाशम् ।) अयमहमस्मि । (इत्युपसर्पति ।)

सुभद्रा—(विलोक्य स्वगतम् ।) अम्मो, न एसो भिक्खुओ, किं दु कोवि कामसरिसो देवो सव्वस्स वि सव्वस्सं गहीदुं भिक्खोवहिणा पडिब्भमइ । होदु । जाणिस्सम् । (प्रकाशम् ।) एसा भिक्खा गिहीदु महाणुहाओ । (ख) (इति साचीकृतमुखी सकम्पकराङ्गुलिर्दातुमिच्छति ।)

अर्जुनः—(कपटकोपं प्रकटोक्त्य ।) अयि अपरिज्ञातातिथिपूजाविधे, किमेवमनादरेण मादृशास्तपस्विनो भिक्षापरिग्रहं कुर्वन्ति । न वयं केवलं बुभुक्षिता भिक्षवो भिक्षायै परिभ्रमामः, किं तु भावावबोधायेति ।

(क) कोऽत्रातिथिविशेषो योऽनया सत्क्रियते ।

(ख) अम्न, नैष भिक्षुकः, किं तु कोऽपि कामसदृशो देवः सर्वस्यापि सर्वस्वं ग्रहीतुं भिक्षोपधिना परिभ्रमति । भवतु । ज्ञास्ये । एषा भिक्षा गृह्णातु महानुभावः ।

सुभद्रा—(सवैलक्ष्यभयं जनान्तिकम् ।) हा सुमदिए, किं सच्चं एव्व एस महाणुहाओ भणादि । (क)

सुमतिका—जाणिस्सम् । (अर्जुनं प्रति ।) भअवं, एस कुलकण्णआणं सुहाओ जेव्व जं पच्चअमन्तरेण संमुहं ण पेक्खन्ति । ता पसीदतु महाणुहाओ । (ख)

अर्जुनः—वयं प्रसन्ना एव स्मः । परमेनां प्रसादय ।

सुमतिका—(सुभद्रां प्रति ।) सहि, एदे महासिआ गिण्हे आदवता-विआ जलाधाआ विअ उअरि उण्हा होन्ति, ण हिअए । ता संमुही-भविअ पूजेहि णम् । (ग)

(सुभद्रा पूजार्थमञ्जलिं कृत्वा प्रणमति ।)

अर्जुनः—सुमतिके, सत्यमेव भीता त्वत्प्रियसखी । यतोऽस्याम्

निःश्वासग्रहकम्पमामवसनं वक्षः समुद्धीक्ष्यते

चक्षुर्निश्चलतारकं दरनमङ्गुलकाम्यं मुखम् ।

सुमतिका—महाभाअ, अदिमेत्तदुःसहाआ अणुप्पण्णे अवि णि-मिच्चे वेवइ । किं उण उप्पण्णामिणि णिमिच्च इति । (घ)

अर्जुनः—(सुभद्रां प्रति ।)

तत्रासेन कृतं कुरङ्गनयने भावावलोकाय ते

व्याजोक्तिर्विहिता मयाथ भवती भूयात्प्रसादोन्मुखी ॥ १२ ॥

(इत्यभिधाय ।) देहि श्रीमति, भिक्षाम् । (इति गृह्णाति ।)

(क) हा सुमतिके, किं सत्यमेवैष महानुभावो भणति ।

(ख) ज्ञास्ये । भगवन्, एष कुलकन्यकानां स्वभाव एव यत्प्रत्ययमन्तरेण संमुखं न पश्यन्ति । तत्प्रसीदतु महानुभावः ।

(ग) सखि, एते महासिद्धा ग्रीष्मे आतपतापिता जलाधारा इवोपर्यु-ष्णा भवन्ति, न हृदये । तत्संमुखीभूय पूजयैतान् ।

(घ) महाभाग, अतिमात्रदुःखभावा अनुपपन्नेऽपि निमित्ते वेपन्ते । किं पुनरूपपन्नवति निमित्त इति ।

सुमतिका—सखि सुभद्रे, ण एसो माणसो, किं दु तुह अहिलहिदं फलं दाउं महेन्द्रो वा महेन्द्रसरिसो वा को वि कवडवेसं धारिअ आ-अदो त्ति त्केमि । ता सव्वथा अस्स अहिमदं सत्कारं करेहि । (क)

सुभद्रा—(आत्मगतम् ।) एसा भणादि फलं दाउं समागतो त्ति, अहं उण फलं अण जाणामि । (प्रकाशम् । अपवार्यं ।) हला, मए एअस्स अप्पा वि समप्पिदो जइ एस पडिग्गहेण पसादं करोदि । (ख)

सुमतिका—सखि, एआरिसा महाणुहाआ किं सखिअआ ण होन्ति । जेण पिअसहीए एवं भणीअदि । (ग)

अर्जुनः—(सविनयम् ।) स्वाधीनोऽयं जनः । तद्विस्त्रब्धमभिधीयताम् । कीदृशोऽस्याः प्रात्यहिकातिथिपूजानियमे संकल्पः ।

सुमतिका—अहिमदं वरं लहेय ति । (घ)

अर्जुनः—(स्वगतम् ।) कोऽस्या अभिमतो वरो भवेत् । भवतु । ज्ञा-स्यामि । (प्रकाशम् ।) ततस्ततः ।

सुमतिका—(सलज्जम् ।) अगतो महाणुहाआ जाणन्ति किं वा पि-असही । (ङ)

अर्जुनः—अप्रकटमभिदधासि किम् ।

(क) सखि सुभद्रे, नैष मानुषः, किं तु तवाभिलषितं फलं दातुं महेन्द्रो वा महेन्द्रसदृशो वा कोऽपि कपटवेषं धृत्वागत इति तर्कयामि । तत्सर्व-थास्याभिमतं सत्कारं कुरु ।

(ख) एषा भणति फलं दातुं समागत इति, अहं पुनः फलं च न जा-नामि । सखि, मयैतस्मा आत्मापि समर्पितो यद्येष परिग्रहेण प्रसादं करोति ।

(ग) सखि, एतादृशा महानुभावाः किं सहृदया न भवन्ति । येन प्रि-यसख्या एवं भण्यते ।

(घ) अभिमतं वरं लभेयेति ।

(ङ) अगतो महानुभावा जानन्ति किं वा प्रियसखी ।

सुमतिका—अहं उण एत्तिअं आणामि जइ भवं अत्तणो कुलं णा-
महेअं अ णिवेदेति तदो इअं णिअमं ओसाणं णेदि । (क)

सुभद्रा—(स्वगतम् ।) एसा पिअसही मह हिअअट्टिअं जेव्व मन्तेदि ।
(प्रकाशम् ।) सखि, अहं गमिस्सम् । को आणादि तुए किं भणीअदि । (ख)

सुमतिका—ण जुत्तइ अदिहिविसेसं असक्करिअ पअमत्तं वि च-
लिदुम् । (ग)

सुभद्रा—(अपवार्य ।) तदो पुच्छिहि से णाम कुलं अ । (घ)

सुमतिका—तह । (इति पृच्छति ।) (ङ)

अर्जुनः—श्रीमति, ककुभट्टमपर्यायभूतं नो नाम । कुलं खलु यस्मि-
न्नवानिखण्डे कर्माधिकारस्तदेव जानीहि ।

सुमतिका—पिअसहि, ओधारिदं मए णाम अज्जुनेत्ति । कुलं
भारदं त्ति । (च)

अर्जुनः—अत एव सुमतिकसि त्वम् ।

सुभद्रा—(अपवार्य ।) हला सुमदिए, सच्चं सो जेव्व महाभाओ
जेण पढमं सुणिअमत्तेण जेव्व अहं वसीकिदा । (छ)

सुमतिका—पिअसहि, को सो । (ज)

(क) अहं पुनरेतावज्जानामि यदि भवन्त आत्मनः कुलं नामधेयं च
निवेदयन्ति तदेयं नियममवसानं नयति ।

(ख) एषा प्रियसखी मम हृदयस्थितमेव मन्त्रयाति । सखि, अहं ग-
मिष्ये । को जानाति त्वया किं भण्यते ।

(ग) न युज्यतेऽतिथिविशेषमसत्कृत्य पदमात्रमपि चलितुम् ।

(घ) ततः पृच्छास्य नाम कुलं च ।

(ङ) तथा ।

(च) प्रियसखि, अवधारितं मया नाम अर्जुन इति, कुलं भारतमिति ।

(छ) सखि सुमतिके, सत्यं स एव महाभागो येन प्रथमं श्रुतमात्रेणैवाहं
वशीकृता ।

(ज) प्रियसखि, कः सः ।

सुभद्रा—(चित्रपटं दर्शयित्वा ।) हला, एसो सो । (क)

सुमतििका—सच्चं संवदति ।

ते ज्जेव्व बाहुदण्डा मुहं तह ज्जेव्व तारिसो अ उरो ।

णयणाइं तारिसाइं किं उण सव्वा वि आकिदी तस्स ॥ १३ ॥

अहवा किं एदेण । जदो क्खु कुलकण्णआणं चित्तासङ्गचक्खुराआणं
विसंवादो ण होइ । (ख)

सुभद्रा—(पुनरप्यपवार्य ।) हला, एकं अवरं वि पुच्छिहि णम् । ता
किं णिमित्तं कवड्वेसं धारीअदि । (ग)

सुमतििका—तह । (इति पृच्छति ।) (घ)

अर्जुनः—केनापि निमित्तेन । अथवास्या एव

दर्शनभावितव्यतया भगवत्याकारि सर्वमिदम् ।

कथमन्यथैतदन्तःपुरे मम स्यात्समागमनम् ॥ १४ ॥

इति ।

(अथ तस्मिन्नवसरे सुभद्रार्जुनौ)

स्तम्भारम्भणनिश्चलौ तदनु च प्रोद्भिन्नरोमोद्गमौ

बाष्पाम्बुस्थगितेक्षणौ करपुटस्विन्नौ सकम्पौ ततः ।

कण्ठे गर्भितगद्गदावनुपदं वर्णान्तेरेणाश्रितौ

लीनावेकरसे परस्परभयौ स्वस्थानगौ तौ ततः ॥ १५ ॥

(क) सखि, एष सः ।

(ख) सख्यं संवदति ।

तावेव बाहुदण्डौ मुखं तथैव तादृशं चोरः ।

नयने तादृशे किं पुनः सर्वाप्याकृतिस्तस्य ॥

अथवा किमेतेन । यतः खलु कुलकन्यकानां चित्तासङ्गचक्षूरागाणां वि-
संवादो न भवति ।

(ग) सखि, एकमपरमपि पृच्छैनम् । तत्किनिमित्तं कपटवेषो धार्यते ।

(घ) तथा ।

(नेपथ्ये कलकलः । सर्वे ससंभ्रममाकर्णयन्ति ।)

सुमतिः—सखि, अच्चाहिदं किं वि । ता इमं विसज्जिअ अठ्भन्तरं पविसामो । (क)

सुभद्रा—(अर्जुनं विलोकयन्ती ।) हला सुमदिए, एणं विण्णवेहि पुणो वि दंसणपसादं करिस्सदि त्ति । (ख)

अर्जुनः—श्रीमति, भवत्यपि तथा । (इत्यभिधाय ।) श्रेयांसि बहुविद्धानि भवन्ति । (इति वदन्दुर्मनायमानो निष्क्रान्तः ।)

(ते चान्तः प्रविशतः ।)

(पुनर्नेपथ्ये ।)

उच्चैः सन्न विलङ्घयन्नपहरन्नारामपुष्पोत्करा-

न्द्रागक्षिभ्रुवचालनैर्विकलयन्नारात्पुरंभ्रीजनम् ।

लाङ्गूलं भ्रमयन्नुदग्रदर्शानान्निष्पिप्य कोलाहलं

कुर्वन्नुद्गतपाणिपादनखरः कीशोऽयमुत्सर्पति ॥ १६ ॥

तन्निवेदयत श्रीमते बलदेवाय, यदेनं द्विविदमार्गानुगामिनं करोति ।

(ततः प्रविशति स्वलन्नीलवसनः सचपकपाणिः श्रीमान्बलदेवः ।)

बलदेवः—(सक्रोधं बहिरागत्य ।) आः, कोऽयं कृतान्तातिथी भवितुमिच्छति ।

(प्रविश्य ।)

श्रीरङ्गो नाम ब्राह्मणः—श्रीमन्बलदेव, परित्रायस्व परित्रायस्व ।

उच्चैः सन्न विलङ्घयन्नपहरन्नारामपुष्पोत्करा-

न्द्रागक्षिभ्रुवचालनैर्विकलयन्नारात्पुरंभ्रीजनम् ।

लाङ्गूलं भ्रमयन्नुदग्रदर्शानान्निष्पिप्य कोलाहलं

कुर्वन्नुद्गतपाणिपादनखरो व्याघ्रोऽयमुत्सर्पति ॥ १६ ॥

(इति पूर्वोक्तं श्लोकं पठति ।)

बलदेवः—कथं व्याघ्रः ।

(क) सखि, अत्याहितं किमपि । तदिमं विसृज्याभ्यन्तरं प्रविशावः ।

(ख) सखि सुमतिके, एनं विज्ञापय पुनरपि दर्शनप्रसादं करिष्यतीति ।

श्रीरङ्गः—नहि नहि स्वामिन्, त्रासवशात्करणापाटवं मम जातम् ।
किं तु कीशोऽयमुत्सर्पति ।

बलदेवः—(सहासम् ।) अहो जात्यैव भीरवो ब्राह्मणाः, यदेतेऽल्पे-
नैव निमित्तेन विभ्यति । (पुनः क्रोधं नाटयित्वा मदस्खलितकेन ।) तथापि कु-
कुत्र सप्त पपापिष्ठः । (तत्तत्क्रियामभिनयन् ।)

किं कृष्ण हहलेन हन्मि भुभुजेनाक्षिप्य मृद्रामि वा
किं वा तं चुचुर्चूर्णयामि मुसलाघातेन चूर्णाघनम् ।
किं वोच्चैर्धरातले ससकलं संपातये द्रुद्रुतं
किं वा तेन सिंसीधु पूरय पपापात्रे पित्रामि क्षणम् ॥ १७ ॥

ब्राह्मणः—(दूरे स्थित्वा कुम्भकं विरचयन् ।) श्रीमन्नीलाम्बर, संहर
क्रोधम् । स कपिर्मान्दुरीयो मन्दुरापालेन स्वस्थानं नीतः ।

बलदेवः—(इति श्रुत्वा क्रोधं संहरन्सर्वतोऽवलोक्य । स्वगतम् ।) कथं वस-
न्तोत्सवारम्भः । यतः ।

उह्यन्ते विचित्राः प्रतियद्भुभवनं केतुवद्धाः पताकाः
स्थाप्यन्ते द्वारदेशे जलभृतकलशाः पार्श्वरम्भाभिरामाः ।

वासः कौमुम्भमेताः परिदधति नवं कन्यकाः कल्पिताङ्ग-
स्वर्णालंकारकाम्याः पुरवनविशिखाः संस्क्रियन्ते नियुक्तैः ॥ १८ ॥
(तथा वदन् ।) अन्तःपुरं प्रविश्य प्रियामेव प्रच्छामि । (इत्यन्तःपुरप्रवेशं ना-
ट्यन्परिक्रम्य पृच्छति ।) प्रिये, त्वया ज्ञायते न वा यथायं वसन्तोत्सव-
समय इति ।

रेवती—अज्जउत्त, किं ण आणासि । अण्णहा क्हं लीलिवअरणवि-
मेसारम्भो । (क)

बलदेवः—सत्यं दृश्यत एव ।

काचिद्विश्रान्ति मालां सुरभिमुमनसां कापि काश्मीरपिण्डीः
श्रीखण्डाम्भोभिरालोडयति बहुविधं पाकमेका करोति ।

(क) आर्यपुत्र, किं न जानासि । अन्यथा कथं लीलोपकरणविशेषारम्भः ।

वीणाद्यं वाद्यमन्या विरचयति परा वारुणीं सोपदंशा

सामोदां निर्मिमीते वसनचयमियं रङ्गचित्रं तनोति ॥ १९ ॥

तत्किमयमुत्सवः श्रीमत्याभ्यन्तर एव कार्यो बहिरेव वा । कथं वा संप्रदायः ।

रेवती—(स्मितं कृत्वा ।) कथं विसुमरिदं अज्जउत्तेण, जं पडिसंव-
च्छरं अअं महूसवो होदि । (क)

बलदेवः—प्रिये, एवं विस्मृतं मया । यतः ।

संदर्शनेन श्रीमत्याः सदोत्साहवतो मम ।

न वसन्तोत्सवः सुभ्रु साधर्म्येण विशिष्यते ॥ २० ॥

(रेवती सलज्जमन्यतः पश्यति ।)

बलदेवः—ततस्ततः ।

रेवती—एत्थ एस क्रमो, जं अम्हारिसाओ अढभन्तरे विहरन्ति,
कुलकण्णआओ बहि जेव्व गदुअ खेलिस्सन्ति । तेण अण्णाहिं जदुक-
ण्णआहिं समं अम्हाणं किअमङ्गलमण्डणा तत्थ सुभद्दा गमिस्सदित्ति । (ख)

बलदेवः—यद्येवं तर्ह्यावां गृहाभ्यन्तर एव विहरावः ।

(इति निष्क्रान्ता ।)

(ततः प्रविशति यथोक्तमण्डना सुभद्रा सुमतिका च ।)

सुभद्रा—(सोत्कण्ठम् ।) हला, एत्थ एदं महूसअं दट्टुं सव्वो जणो आअ-
दो । ता सो वि महाभाओ आअदो भवे ण वा । (वामाक्षिस्पन्दनं सूचयित्वा ।)
सव्वधा आअदोत्ति तक्केमि । (ग)

(क) कथं विस्मृतमार्यपुत्रेण, यत्प्रतिसंवत्सरमयं मधूत्सवो भवति ।

(ख) अत्रैष क्रमः, यदस्माद्दृश्योऽभ्यन्तरे विहरन्ति, कुलकन्यका बाहिरेव
गत्वा खेलिष्यन्ति । तेनान्याभिर्यदुकन्यकाभिः समस्माकं कृतमङ्गलमण्डना
तत्र सुभद्रा गमिष्यतीति ।

(ग) सखि, अत्रेमं मधूत्सव द्रष्टुं सर्वो जन आगतः । तत्सोऽपि महा-
भाग आगतो भवेन्न वा । सर्वथा आगत इति तर्कयामि ।

सुमतििका—पिअसहि, को संदेहो । जदो तवस्सिजणो वणोववणस-
आसं जेव्व चिह्णदि । तेण हि दाणिं जेव्व पेक्खिदव्वो । (क)

सुभद्रा—होडु । सुमदिए, रक्खिणो कुदो गदा । (ख)

सुमतििका—किं ण आणादि पिअसही । ते उअवणादो वाहि
जेव्व गुम्मट्टाणे संठिआ । (ग)

सुभद्रा—तेण हि जाव कुलकण्णआओ लीलोवअरणं संपादेन्ति
ताव अम्हे कुसुमावचअं करेम्ह । (घ)

सुमतििका—तह । (ङ)

(इत्युभे तथा कुरुतः ।)

सुभद्रा—(कटाक्षेण दृष्ट्वा सम्यग्रीडं शनैः ।) सहि, पेक्ख । अग्गदो एतस्सि
माहवीमण्डवे उपविसिअ सो महाभाओ किं वि चिन्तअन्तो चिह्णइ । (च)

सुमतििका—(निभृतं दृष्ट्वा ।) सहि, विरहचिन्तासंदावं वहन्तो विअ
लक्खीअदि । ता आणामि तुमं जेव्व एदस्स संदावे णिमित्तम् । पढमं
एवं ण पेक्खिदो । (छ)

सुभद्रा—तदो एत्थ अहं अवरज्झामि । (ज) (संस्कृतमाश्रित्य ।)

(क) प्रियसखि, कः संदेहः । यतस्तपस्विजनो वनोपवनसकाशमेव ति-
ष्ठति । तेन हीदानीमेव प्रेक्षितव्यः ।

(ख) भवतु । सुमतिके, रक्षिणः कुतो गताः ।

(ग) किं न जानाति प्रियसखी । ते उपवनतो वहिरेव गुल्मस्थाने संस्थिताः ।

(घ) तेन हि यावत्कुलकन्यका लीलोपकरणं संपादयन्ति तावदावां कु-
सुमावचयं कुर्वः ।

(ङ) तथा ।

(च) सखि, पश्य । अग्रत एतस्मिन्माधवीमण्डप उपविश्य स महाभागः
किमपि चिन्तयंस्तिष्ठति ।

(छ) सखि, विरहचिन्तासंतापं वहन्निव लक्ष्यते । तज्जानामि त्वमेवैतस्य
संतापे निमित्तम् । प्रथममेवं न प्रेक्षितः ।

(ज) तदात्राहगपराध्यागि ।

चंपलं नयनं निरङ्कुशो मदनः कातरमङ्गनामनः ।

सुराभिः समयो नवं वयः प्रथमं प्रेम किमालि सांप्रतम् ॥ २१ ॥

सुमतिक्रा—तेण हि तुरिअं गढुअ एतेहिं कुसुमेहिं अच्चिअ कामदेवं
पुणो वि एत्थ आअच्छिअ दंसणेण एदस्स संदावं अवणेस्ससि । (क)

(इत्युभे परिक्रामतः ।)

(ततः प्रविशति विरहसंतापकार्श्यमुद्वहन्नर्जुनः ।)

अर्जुनः—हा हन्त, तस्या दर्शनात्प्रभृति

शैत्यं केन यदद्य मर्मरदला जायन्त एते द्रुमाः

शुष्काम्भांसि सरांसि संनिधिवशात्किं चान्यदप्यद्भुतम् ।

दीर्घोच्छ्वासपरम्परापरिचयान्मूर्च्छन्ति वाता यत-

स्तापः कीदृगयं ममाङ्गमधुना हा धिग्विधेऽधिष्ठितः ॥ २२ ॥

तदस्योपशमाभ्युपायस्तस्याः कोमलाङ्ग्याः परीरम्भ एवेति मन्ये ।
तस्य च निदानमत्रागतायाः सौहार्दश्रीसंभारसंभृतायास्तस्याः प्रसह्य हर-
णम् । तच्च संभवेत्, यदि मम सख्यमनुस्मरन्नन्तर्यामितया सर्वाशयज्ञः
श्रीमान्वासुदेवो दारुकसारथिं रथं प्रस्थापयेत् । (इति चिन्तयन्नेव गम्भीरं र-
थचक्रध्वनिमाकर्ष्य ।) किमयं

मन्दमन्दमनुगर्जति मेघः कूलसीमि जलधेरथवा मे ।

भक्तवत्सलतया स विभुः स्वं स्यन्दनं प्रहितवान्सह यन्त्रा ॥ २३ ॥

(ततः प्रविशति रथारूढो दारुकः ।)

दारुकः—एष

लोकालोकविलङ्घनं जलनिधेरन्तः प्रवेशोत्तरं

पातालान्तविलोकनं त्रिनयनब्रह्मालयातिक्रमम् ।

कल्पान्तार्णवगोप्पदार्धकरणं कर्तुं समर्थो रथः

श्रीनाथस्य कृपावशात्किमपरं तत्किं न यत्र क्षमः ॥ २४ ॥

(क) तेन हि त्वरितं गत्वा एतैः कुसुमैरर्चयित्वा कामदेवं पुनरप्यत्रागस्य
दर्शनेनैतस्य संतापगपनेभ्यश्चि ।

(परिक्रम्य ।) अस्यत्र कुत्रापि तपस्विवेषः कनिष्ठकौन्तेयस्तमेतं रथमारोप्य भगवतः श्रीपतेरनुज्ञया तत्सारथ्यपरो भवामि । (इत्यन्वेषणं नाटयति ।)

अर्जुनः—(श्रुत्वा ससंभ्रमम् ।) भगवत्प्रियसारथे, एषोऽस्मि । भद्रं ते ।

दारुकः—(पुरोऽवलोक्य स्वगतम् ।) दिष्टत्रात्रैव श्रीमानर्जुनः । (प्रकाशम् । सविनयम् ।) आयुष्मन्, भगवदाज्ञया भवत्सारथ्यं कर्तुमागतोऽस्मि । तदेतद्व्यथारोहणेनानुगृह्णातु मां भवान् ।

अर्जुनः—(आत्मगतम् ।) अहो भगवतः श्रीकान्तस्य स्वभक्तपक्षपातः ।
येन

संकर्षणमनःक्षोभमविचिन्त्यमहात्मना ।

सह सारथिनात्मीयो रथः प्रस्थापितो मम ॥ २५ ॥

(प्रकाशम् ।) श्रीमन्दारुक, अनुगृहीतोऽस्मि भगवता श्रीवत्सलाब्धनेन । (इत्थंभिधाय कपटवेषं परिहृत्य निजं च रूपमास्थावारुरुक्षुः ।)

चेदिभूपमवधूय मानिनं रुक्मिणं च परिभूय रुक्मिणीम् ।

योऽहरत्तमहमिष्टसिद्धये संस्मरामि रथराजमाश्रयन् ॥ २६ ॥

(इति ध्यात्वा रथमारोहति ।)

दारुकः—आयुष्मन्, कं देशमुपनयामि श्रीमन्तम् ।

अर्जुनः—(धनुष्टंकारयन् ।) श्रीमन्दारुक,

यत्रैताः कोटिशः कायं क्रीडन्ति कुलकन्यकाः ।

तत्र मां नय

(सुभद्रां दृष्ट्वा ।)

यद्वैपः स्त्रीभिर्यत्रार्च्यते स्मरः ॥ २७ ॥

दारुकः—(कामदेवाचनस्थानसमीपे रथं स्थापयित्वा ।) श्रीमन्, रथस्वामिमतं साधयतु भवान् ।

अर्जुनः—(रथादवरोह्य सर्वतो द्यष्टिं निवेशयन्मन्थमण्डपकदेशस्थतां चक्रितनयनां कम्पमानोरुमेकाकिर्णां सुभद्रामवलोक्य स्वगतम् ।) इयं

भयात्पलायमानानां योषितामिह स्यूतः ।

हरिणीनामिव भ्रष्टा भाति गुग्धा मृगीव मे ॥ २८ ॥

(इत्युपसृत्य तां पाणौ गृहोत्वा । रथमारोहयन् ।)

साध्वसं सपदि सुन्दरि त्यज स्नेहभाजनममुं विलोकय ।

अर्जुनोऽस्मि शरणार्थिनामहं रक्षिता द्विषदकालमृत्युभूः ॥ २९ ॥

सुभद्रा—(भयं परित्यज्य सहस्रमात्मगतम् ।) एवमतक्किदोवणदाणि होन्ति
अहिलसिदाइं । (प्रकाशम् ।) अज्जउत्त, एत्तिअं भअं मं ण पडिच्चअइ ।
जइ मह सोदरा सुणिस्सन्दि, तदो किं होइस्सदि त्ति । (क)

अर्जुनः—प्रिये, मा विभेहि । पश्य ।

आनीतो दारुकेणायं कृष्णस्यैवाज्ञया रथः ।

तत्प्रीत्या रौहिणेयस्तु रोपं विफलियिष्यति ॥ ३० ॥

अन्यच्च ।

रक्षिणो भुवि विपक्षतां परे क्षत्रिया ननु भजन्ति चेतपुरा ।

क्षेत्रुमद्य समरे क्षणेन तान्यत्क्षमोऽस्मि तदलं भिया प्रिये ॥ ३१ ॥

किं च ।

अर्वन्तश्चेदथर्वान्तरहननरुचः सारथिश्चेत्कृशानुः

सङ्ग्रामस्यन्दनश्चेत्प्रलयपरिपतन्मण्डलं चण्डभानोः ।

योद्धा चेतस्यात्कृतान्तः स्वयमिह भगवानुग्रमुद्यम्य दण्डं

हन्तुं तं हन्त चापे तदपि शरमहं संदधे न द्वितीयम् ॥ ३२ ॥

(इति सधैर्यावष्टम्भं कोदण्डमास्फालयन्नुपवनाद्वहिर्निष्क्रान्तः ।)

(नेपथ्ये ।)

भो भो रक्खिपुरुसा, पेक्खन्तीणं जेव्व अम्हाणं मज्झदो को वि नी-
लुप्पलसामलङ्गो कुण्डलिअकोअण्डदण्डो दण्डधरो विअ जीअ सुभदं
हरिअ गच्छन्तो किं ण णिवारीअदि । (इत्यभिधाय सर्वाः ।) हृद्धी हृद्धी ।
पिअसहीं सुभदं विणा कथं अम्हे घरं जामो । (इति निष्क्रान्ताः ।) (ख)

(क) एवमतर्कितोपनतानि भवन्त्यभिलषितानि । आर्यपुत्र, एतावद्भयं
मां न परित्यजति । यदि मम सोदराः श्रोष्यन्ति, तदा किं भविष्यतीति ।

(ख) भो भो रक्षिपुरुषाः, प्रेक्षन्तीनामेवास्माकं मध्यतः कोऽपि नीलोत्पल-
श्यामलाङ्गः कुण्डलितकोदण्डदण्डो दण्डधर इव...सुभद्रां हृत्वा गच्छन्किं
न निवार्यते । हा धिक् हा धिक् । प्रियसखीं सुभद्रां विना कथं वयं गृहं यामः ।

(ततः प्रविशन्ति गृहीतवाणासनाः पार्श्वमनुधावन्तो वल्गन्तो रक्षिपुरुषाः । ते च परस्परम् ।)

तत्रैके—एष कामो वनान्निष्क्रम्योद्दण्डभुजदण्डमण्डलाकाण्डताण्ड-
वितकोदण्डप्रमुक्तप्रचण्डकाण्डैरखण्डब्रह्माण्डभाण्डोदरमामण्डयन्तुत्तुङ्गश-
ताङ्गमारूढो दलितार्द्रहरिद्रानवद्यद्युतिमुभद्राभद्रवामभागमुद्रस्तरुणतमा-
लश्यामकान्तिरुज्जृम्भमाणजम्भारिधन्वोत्तरलतडिन्निविडासारोत्पातोत्पत-
त्पर्वतोपरि प्रत्यासन्नस्तनयित्नुशोभां विडम्बयन्नातिदूरदेशमतिक्रान्तः । तदे-
तस्य गमनान्तरायं सत्वरमुपसृत्य कुर्महे ।

ततस्तदपरे—किं न श्रुतं यत् 'अयमहमर्जुनोऽस्मि' इत्युक्तवान् ।
तन्निवर्तध्वम् । यतः कृशानुना सह तृणानां कीदृशः कलहः । तत्क्षत-
जोक्षितविग्रहाः कथं कथमपि गत्वा श्रीमतो बलदेवस्योग्रसेनस्य चेमं
वृत्तान्तं निवेदयामः । तदनन्तरं यद्भविष्यति तद्भवतु । (इति पुनः पुनः सं-
मन्य राजद्वारमागत्योच्चैः ।) शृणुत भो यदुवंशमणयः, शृणुत, यत्केनापि
क्षत्रियकुमारेणाथवा शौर्यशालिनार्जुनेन वसन्तोत्सवप्रकारैर्निःशङ्कं क्री-
डमाणानां यदुकुलकन्यकानां मध्यात्पुष्पंधयेनेव कमलपलाशावलीनां
मकरन्दधारेव सुभद्रैकापहत्य रथमारोप्योद्भ्रुखं नीयत इति । वयं तु
शरविक्षताङ्गा अपि तमनुधावन्तस्तेन महावीरेण तथा शरपञ्जरे प्रापिता-
यथात्रापि प्रतिनिवृत्त्यागन्तुमशक्ता अभूम, किं पुनस्तत्र गन्तुम् । अतः
परं देवादेशः प्रमाणम् । (इत्यभिभाय सलज्जमधोमुखास्तत्र तस्थुः ।)

(अथैतदाकर्ण्य)

रेवती—(बलदेवं प्रति ।) अज्जउत्त, सरिमन्तेण आअण्णिदं किं वि । (क)

बलदेवः—न खलु । किं प्रिये ।

रेवती—सुभद्रा केणावि ओहरिआ सुणीअदि त्ति । (ख)

बलदेवः—अथ भवत्या कुतः समाकर्णितम् ।

रेवती—णं दाणिं पडिहारप्पदेसपच्चासण्णरक्खिलोएहिं णिवेदीअ-
माणं मए आअण्णिअम् । (ग)

(क) आर्यपुत्र, श्रीमताकर्णितं किमपि ।

(ख) सुभद्रा केनाप्यपहता श्रूयत इति ।

(ग) नन्विदानीं प्रतिहारप्रदेशप्रत्यासन्नरक्षिलोकैर्निवेद्यमानं मयाकर्णितम् ।

बलदेवः—अपि सत्यम् ।

रेवती—सञ्चं जेव्व । जदो सुमदिआ सा पिअसही तां विणा एआ-
इणी अस्सुपुण्णलोअणा इध जेव्व आअच्छदि त्ति । (क)

बलदेवः—ततस्तस्याः सकाशात्सर्वमवधार्य ममावेदय ।

(ततः प्रविशति सुमतिका ।)

सुमतिका—(सविषादम् ।) पिअसहि रेवति, सुभद्दा ओहरिआ । (ख)

रेवती—सुमदिए, अवि ओधारिदं केणे त्ति । (ग)

सुमतिका—जो तवस्सिवेसेण इध जेव्व णअरे जादवजणाहिं पू-
जिअमाणो आसी, देण । (घ)

रेवती—अवि तुए विण्णातं को सो । (ङ)

सुमतिका—महाभाए, एत्तिअ आणामि । एक्कस्सि दिअसे सो भि-
क्खुओ भिक्खाणिमित्तं आअदो आसी । तदो पिअसहीए अदिहिपूजा-
णिअमं णिवाहअन्तीए सो पुच्छिदो, पढमं को भवं त्ति । तदो तेण भ-
णिदं ककुहतरुपजाअणामो हं त्ति । (च)

रेवती—(स्वगतम् ।) तेण हि तस्सि साणुरत्तमणे त्ति त्केमि ।
(प्रकाशम् ।) तदो तदो । (छ)

सुमतिका—तदो मए कहिअं एदस्स णाम अर्जुनेति । (ज)

(क) सत्यमेव । यतः सुमतिकास्याः प्रियासखी तां विनैकाकिन्यश्रुपूर्ण-
लोचनात्रैवागच्छतीति ।

(ख) प्रियसखि रेवति, सुभद्रापहता ।

(ग) सुमतिके, अप्यवधारितं केनेति ।

(घ) यस्तपस्विवेषेणात्रैव नगरे यादवजनैः पूज्यमान आसीत्, तेन ।

(ङ) अपि त्वया विज्ञातं कः सः ।

(च) महाभागे, एतावज्जानामि । एकस्मिन्दिवसे स भिक्षुको भिक्षानिमित्त-
मागत आसीत् । तदा प्रियसख्यातिथिपूजानियमं निर्वाहयन्त्या स पृष्ठः,
प्रथमं को भवानिति । तदा तेन भणितं ककुभतरुपर्यायनामाहमिति ।

(छ) तेन हि तस्मिन्सानुरक्तमना इति तर्कयामि । ततस्ततः ।

(ज) ततो मया कथितमेतस्य नामार्जुन इति ।

रेवती—(विचार्य ।) एवमेवम् । (इति बलदेवाय निवेदयति ।) (क)

बलदेवः—तेन हि तस्येममतिक्रमं न विषहे । (इति तामभिधाय मदघूर्ण-
मानलोचनः सुधर्मा समागत्य साहंकारामर्षम् ।) अहो, पश्यन्त्वस्य कुरुकुलडि-
म्भस्य दुर्विलसितम् । कः कोऽत्र भोः ।

(प्रविश्य ।)

दौवारिकः—देव, पडिहारप्पदेशे रक्खिलोआ उवडिदा देवं दहं
पत्थअन्ति । (ख)

बलदेवः—तर्हि त्वरितं प्रवेश्यताम् ।

दौवारिकः—(निष्क्रम्य तैः सह प्रविश्य ।) देव, एदे रक्खिणो देवं पण-
मिअ वेणवन्ति । (ग)

बलदेवः—किं कथयन्ति ।

रक्षिणः—(सभयं प्रणम्य ।) देव, वयमेते गुल्मस्याधिकारमाचरन्तः
क्रीडोद्यानाद्वहिरेव स्थिताः । श्रीमती सुभद्रा च सकलयदुकुलकन्य-
काभिः सह क्रीडोद्यानं प्रविष्टा । एतस्मिन्नन्तरे

ज्वालाताण्डवतुण्डखाण्डववनोच्चण्डाग्निसंतर्पणे

यः पाण्डित्यमखण्डयद्रणशिरस्याखण्डलस्योद्धतम् ।

दोर्दण्डेन मुहुः स पाण्डवयुवा कोदण्डमास्फालय-

न्काण्डैरेव करण्डयज्जगदिदं बालामकाण्डेऽहरत् ॥ ३३ ॥

बलदेवः—ततस्ततः ।

रक्षिणः—ततस्तमनुधावन्तः शरप्रहारक्षताङ्गाः शीर्णशस्त्रास्तद्वा-
णवज्रपञ्जरं भेत्तुमक्षमाः श्रीमते भवते राज्ञ उग्रसेनाय च निवेदयितुमा-
गताः स्मः ।

(ततः प्रविशति यदुवीरैः सहोग्रसेनः ।)

बलदेवः—(उग्रसेनं दृष्ट्वा ।) राजन्, श्रुतम् ।

उग्रसेनः—प्रथममेव रक्षिभिर्निवेद्यमानम् । परं यदेतत्सुभद्राहरणं
तत्तु

(क) एवमेवम् ।

(ख) देव, प्रतिहारप्रदेशे रक्षिलोका उपस्थिता देवं द्रष्टुं प्रार्थयन्ते ।

(ग) देव, एते रक्षिणो देवं प्रणम्य विज्ञापयन्ति ।

फणामणोराहरणं मृगेन्द्रवक्राद्विकृष्टिर्नवदंष्ट्रिकायाः ।

ग्रहः शिखाया ज्वलदग्निकुण्डाद्वीचिर्निरोधः प्रलयाम्बुराशेः ॥ ३४ ॥

तदाज्ञाप्यन्तां यदुप्रवीरास्तस्याक्रमेण पराक्रमाभिमानमपनेतुम् ।

बलदेवः—तथा क्रियताम् ।

उग्रसेनः—अहो, कृतमेव प्रयाणं यदुप्रवीरैः ।

गर्जत्कल्पान्तकालाम्बुदवलितमहास्फूर्जथुस्फारमूर्तिः

शैलप्राकाररन्ध्रोदरजनितदृषद्रेदनिःस्वानभिन्नः ।

क्षुभ्यद्विकृम्भिकर्णोत्कटविवरतटीघट्टनाध्मानधीरः

स्पर्धिष्णुञ्चाटमन्त्रः प्रसरति परितः प्रौढदक्कानिनादः ॥ ३५ ॥

बलदेवः—राजन्, क्षणमेकमेते निवार्यन्ताम् । यतो वयं श्रीकृष्ण-

स्यानुमतिमन्तरेण न किञ्चित्कर्तुमुत्सहामहे । नो चेदहमेवेदानीम्

इन्द्रप्रस्थं कौरवैः सार्धमूर्ध्वं कालिन्दीये प्रक्षिपामि प्रवाहे ।

क्षेत्रोत्खातस्थूललोष्टायितं वा सीताशीर्षं लाङ्गलाग्रेण कुर्वे ॥ ३६ ॥

(ततः प्रविशति प्रसन्नगम्भीराकृतिर्महोदारप्रकृतिर्भगवाञ्श्रीकृष्णः ।)

उग्रसेनः—(श्रीकृष्णं प्रति ।) न श्रुतं यद्ग्रीमसेनानुजेनानुचितं धाष्टर्च-
माचरितम् ।

श्रीकृष्णः—श्रुतं विचारितं च । यद्यप्येवं तथाप्यर्जुनः खल्वयमस्था-
नममर्षस्य । यतः ।

मान्या पृथास्माकमनेकभावैरतस्तदीयस्तनयोऽपि मान्यः ।

किं च त्रिलोकीवल्लयैकवीरमेनं विनास्याः कतमो वरः स्यात् ॥ ३७ ॥

अपि चानुचितं च किमत्र । येन ।

क्षत्रियाणां विवाहस्तु प्रशस्तो राक्षसः स्मृतौ ।

श्रुतौ मातुलकन्या च परिणयेति दृश्यते ॥ ३८ ॥

किं च युद्धार्थं प्रस्थापितैरप्येभिर्न कापि कार्यसिद्धिः । यतः ।

एकोऽर्जुनः समरमूर्धनि योद्धृकोटिं

हन्याद्भजेद्विधिवशाद्भुत वीरशय्याम् ।

पक्षद्वयेऽपि भवति क्षतिरस्मदीया

तेनात्र सप्रणयमेप विसर्जनीयः ॥ ३९ ॥

बलदेवः—(अमर्षं परित्यज्य ।) यद्भवते रोचते । (इति सालस्यमभिधाय ता-
नेव यदुवीरान्यौतुकादिवस्तुभिः श्रीमन्तमर्जुनं तोषयितुं प्राहिणोत् ।)

(अन्तरिक्षात्पुष्पवृष्टिर्निपतति ।)

(ततः प्रविशत्यञ्जलौ मुक्ताहारद्वयं दधानो दिव्यपुरुषः ।)

पुरुषः—भगवन्तौ, प्रणमामि ।

बलदेवः—भद्र, को भवान् । कथमत्रागतः ।

पुरुषः—भगवन्, इन्द्रसेवकोऽहम् । तत्संदेशकथनाय भवत्समीप-
मागतोऽस्मि ।

बलदेवश्रीकृष्णौ—कथय किं संदिष्टं महेन्द्रेण ।

पुरुषः—यदेतत्सव्यसाचिनोऽत्यद्भुतं कर्मानुमोदितं भवन्त्यां तन्म-
हदेव देवकार्यमनुष्ठितम् । यदेतत्संभवेन महावीरेणास्मत्साहाय्यमाचरणी-
यम्, तदेतदुपायनमुभयोः प्रेषितम् । (इति संपुटीकृतकराञ्जलिपुटात्प्रकटय्य
क्षीरोदमथनोद्भूतमतिमनोहरं हारद्वयं समर्पयति ।)

(उभौ सप्रणयं गृहीत्वा कण्ठे प्रतिमुञ्चतः ।)

सभासदः—(बलदेवश्रीकृष्णौ प्रति ।)

अवलक्षवलक्षपक्षयोरधिनक्षत्रविलक्षणात्वेषोः ।

सुषमा परिलभ्यतेऽधुना धृतमुक्तामयमालिकाश्रिया ॥ ४० ॥

पुरुषः—‘परं च किञ्चित्समीहितमसंकोचेनाभिधेयं भवन्त्याम्’ इत्यपि
मत्प्रभोः संदेशः ।

बलदेवश्रीकृष्णौ—किमपरं भगवतो महेन्द्रस्य संतोषात् । तथा-
प्येतद्भवतु ।

पातिव्रत्यपराः स्त्रियः प्रसुवतां पुत्रान्प्रकृष्टायुषः

स्यादुर्वी सकलोर्वरा नरपतिर्भूर्यात्परं नीतिमान् ।

लोकः पापपराञ्छुखोऽस्तु सुजनाः सन्तु प्रसन्नाशया

भूयासुर्विदिशो दिशश्च सततं मङ्गल्यमालोज्ज्वलाः ॥ ४१ ॥

(इति निष्क्रान्ताः सर्वे ।)

जननीन्दुमती यस्य जनको मण्डलेश्वरः ।

भ्राता हरिहरो यस्य स ख्यातो माधवः कविः ॥

इति श्रीमन्मण्डलेश्वरभट्टात्मजमाधवभट्टविरचितं सुभद्राहरणं नाम

श्रीगदितं समाप्तम् ।